4 Kasım1962 VATAN

\\ G Ü N Ü N Y A Z I S I \\

Çok defa safı sakin ve uysal görünüşü altında Prof.Togan´ın yaman bir mücadele kudreti taşıdığını, diğer taraftan ise hadise ve şartları büyük bir dikkat ve süratle istismar etmek hevesi ve arzusunu sezmemek imkansızdı. Ancak, bu vasıflar söz ve davranışlarının çok defa zemin ve zamana uygun olmayışı, takt noksanı, hiçbir şeye, hiç bir hayır ve fayda sağlıyacak nitelikte bulunmayışı yüzünden, ekseriya başarısızlığa yol açmış ve kendisine de . teşbihte hata yoksa, bülbül misali nikbet ve mihnet getirmiştir.

Benim samimi inancım odur ki,Türkiyemizin şartları ve menfaatları, hiç değilse sağ ve muhafazakar fikir ve temayüllere olduğu derecede, sol ve sosyalist görüş ve eğilimlere de tolerans gösterilmesi ile, ilim ve kültür meselelerinde de bunların serbestçe münakaşalarına yer verilmekle daha iyi sağlanabilir. Yoksa sayın Togan gibi, <<Solcular>> damgasını vurarak bir takım değerleri saf haricine atmak, bana göre, asıl batıl ve tehlikeli bir yol tutmak olur.

Bir cevabın cevabı

\\

Mainz, Ekim 1962

TALİHİN ne garip cilvesidir ki, Prof. Zeki Velidi Togan´ı bundan on altı sene önce,1946 da, Üniversiteye tekrar alınması şüpheli görüldüğü bir sırada, o zamanlar sayın Cihat Baban tarafından neşredilen Tasvir gazetesinde yeni çıkan bir eserini vesile yaparak, adeta büyük bir husumet dünyasına karşı müdafaaya çalışan, ilmi değerlerini belirterek kamu efkarına tanıtan ben bugün, hasbel-icap üzerime aldığım bir vazifenin ifası ve sorumluluğu cümlesinden savdığım bir tenkidi ve açıklamayı yine kamu efkarı önünde, tıpkı on altı sene evvel olduğu gibi, aynı vazife şuuru ve vicdan huzuru içinde yapmak mecburiyetini duyuyor, ve bunun için de sayın Togan tarafından gafletle, samimiyetsizlikle, ve batılı savunmakla itham olunuyorum.

YAZAN

M. Tayyip Gökbilgin

Prof.

Zek Velidi Togan, en yakın çağ tarihimizde şu veya bu suretle bahis konusu edilecek bir şahsiyettir. Gelecek devrin Türk tarihçileri arasından,belki, onun eski mazisinden, Başkurdistan´da 1917 ve müteakip Rus ihtilallerine karışan zamanlarından itibaren hayat ve faaliyetlerini şahsiyetini inceliyecek, Türkiye´de yeni bir vatan ve melcé bulduktan sonraki hayat

ve faaliyetlerini, eserlerini ve tarihçiliğini de bir etüd konusu veya bir monoğrafi mevzuu yapmak istiyenler çıkacaktır. Fakat ben de, aşağı yukarı bir çeyrek asırdır beraber bulunduğum Fakülteye intisabımdan ve bir nebze asistanlığını yaptığım, makale ve kitap tashihlerini, okunması ve anlaşılması güç ifade ve yazılarını bir defa da ben gözden geçirerek evinden matbaaya, ve matbaadan evine götürüp getirdiğim zamanlardan itibaren iyi veya kötü zamanlarında mümkün mertebe yakınında bulunmak suretiyle onu oldukça tanıdım diyebilirim.

Çok defa saf, sakin ve uysal görünüşü altında Prof. Togan'ın yaman bir mücadele kudreti taşıdığını, diğer taraftan ise hadise ve şartları büyük bir dikkat ve süratle istismar etmek hevesi ve arzusunu sezmemek imkansızdı Ancak, bu vasıflar söz ve davranışlarının çok defa zemin ve zamana uygun olmayışı, takt noksanı, hiç bir şeye, hiç bir hayır ve fayda sağlıyacak nitelikte bulunmayışı yüzünden, ekseriya başarısızlığa yol açmış, ve kendisine de, teşbihte hata yoksa, bülbül misali nikbet ve mihnet getirmiştir.o

FUNDAMENTA meselesinde de hal böyledir.Teferrüat üzerinde şimdiye kadar kafi derecede durulmuştur. Fakat işin aslı ve hakikat odur ki, Bay Togan burada da maalesef idaresizliğini ve tabir caizse, intibaksızlığını göstermiş, evvela başında bulunduğu teşkilinde rol oynadığı bir Milletlerarası ilim kurulunda, istiskale kadar yol açan, ve nihayet kendisini tasfiyeye mecbur bırakan bir davranış seyri içinde takılıp kalmıştır. Türk şarkiyatçılarının, topyekün, Türk din, edebiyat ve tarihçilerinin bahtsızlığı, Türk ilim hayatının ve Türk üniversitelerinin senelerce temsilcisi olarak geçinen, fakat maalesef bir çok ahvalde de bizi küçük düşürecek beyan ve davranışlarda bulunan Prof. Togan'ın, Gronbech'in ölümünden ve Deny'nin çekilmesinden sonra Fundamenta'nın idaresinde nafiz ve ehil bir unsur olmak liyakatını gösterememiş olmasındadır. Eğer bir << triumvirat >> kurulmuşsa, bunun baş uzvu, yaş, mevki, ve bilgisi itibariyle, kendisi olmalıydı. Ve bu vazife ona Türk ilim dünyası tarafından daha 1951 de Müsteşrikler Kongresi tertip heyeti başkanlığı tevdi edildiğinden itibaren verilmiş demekti. O zaman, bir çok Türk meslekdaşlarının, sadece onun idaresizliği yüzünden, bu Kongreye katılmamış olmaları keyfiyeti, Togan'ın Fundamenta tahrir komitesinde vazife aldıktan sonra da onu, arkadaşlarının müessir bir şekilde desteklememelerine müncer oldu. Bunlar hep bilinen hakikatlerdir, ve bu hareketlerde benim zerrece alakam, tesirim olmamıştır, bilakis onun muvaffakiyeti, ve bu ilim kurulunda semereli bir faaliyette bulunabilmesi hususunda elimden gelen,acizane gayret ve yardımı, tamamen hasbi olarak, hiç bir mülahaza ve menfaat hissi gözetmeksizin göstermişimdir. Benim, daha 1958 den itibaren, tarih için namzetliğimi ortaya attığım iddiası büsbütün yanlıştır, ve Bay Togan'ın malum vehimlerinden, ve yakıştırmalarından biridir. O tarihte, bambaşka bir vesile ile Mainz'da bulunmuşsam da, Prof. Boratav ile ne o tarihte, ne ertesi sene Milletlerarası Müesseseler Tarihi Kongresine iştirak ettiğim zaman bu mesele hakkında asla konuşmuş değilim. Nisan 1959 da İstanbul'da Alman Arkeoloji Enstitüsünde yapılan toplantıya bizzat Togan tarafından sadece bir müşavir veya müşahit sıfatiyle davet edilmişimdir. O zamanlar ümit ve dileklerim, olsa olsa, üçüncü cilt hazırlanırken bana da bir yer verilmesinden ibaret kalmıştır.

Benim bu defa Paris'te ikinci cilde girecek bir kısım yazıların asıl ve tercümelerini karşılaştırmam, sayın Togan tarafından ileri sürülmüş iddiaların ne dereceye kadar varid olup olmadıklarını, bu mesele hakkında, geçen ilkbaharda Türk Tarih Kurumunun bir rapor hazırlama görevini bana vermesi üzerine, Kurumun genel kuruluna sunduğum rapor muhtevasının ne dereceye kadar isabetli bulunduğunu anlamak, ve ayni zamanda, eğer mümkün olursa, isnatçıyı temize çıkarmak gayesine matuftu, ve bu iş benden önce, diğer delege arkadaşım Prof. Fahir İz

tarafından da yapılmıştı.Diğer makaleleri asıl yazıldıkları dilde okuyup değerlendirmek hususundaki tahrir heyeti üyeliği vazifemi Bay Togan´ın bana hatırlatmasına lüzum yoktu. Kendisinin yüzüstü bırakıp çekildiği bu ödevi, yani ikinci cildin makalelerini, ihtisas sahama asla taallük etmemekle beraber, elimden geldiği derecede yapmaya çalışacağım tabiidir. Görebildiğim noktaları müelliflerine, ve diğer redaksiyon komitesi üyelerine usulü dairesinde hatırlatmak, ve görüşlerimin, tenkitlerimin doğruluğu, tebeyyün ederse onları düzelttirmek elbette kabil olacaktır. Şuna kat´i olarak inanmak gerekir ki, Prof. Togan´ın şu veya bu sıfat kusurlarla karalamaya çalıştığı kimselere, doğruyu, ilmi hakikatleri ve milli fikir ve duyguları kabul ettirmek, objektif bir görüş içerisinde bunların beyan ve ifadesini sağlamak mümkündür ve kolaydır, çünkü akıl için yol birdir.

ZEKİ VELİDİ TOGAN Türk milliyetçiliğini adeta inhisarı altında bulundurmaktadır, ve sayın Prof. Bazin´in Fundamenta´yı, vazifesi icabı kontrol etmesini, Türk milliyetçiliğine, dolayısiyle Batı ilim muhitleriyle müstakbel işbirliğimiz menfaatlerine aykırı saymaktadır. Onun senelerce bu Komitede kendisi ile birlikte faaliyette bulunduğunu ve bu işbirliğini, o zamanlar izine geldiği için, belki Bay Togan, <<Fransalı bir solcuki kayıtsızlıkla, belki de memnunlukla karşıladığını unutan onun Türkiyenin zayıf olan kültür cephesine >> benim kanalımdan hulul te´sir ettiğine dair bazı üniversite ve akademilerden aldığım davetler dolayısiyle, bir telmihte bulunmakta, beni bazı muhitlerde << Persona grata >> olarak tanınmakla suçlamaya yeltenmektedir.

Benim ilmi hüviyetim dışında, Türk vatan ve milliyetine, Atatürk inkılaplarına ne derece kuvvetle bağlı bulunabileceğimi, asırlarca bu topraklar üzerinde yaşamış, ve hemen bütün vatan sathına dal-budak salmış bir ailenin ferdi olarak, Türk hak, şeref ve menfaatlerine, onun beka ve i´tilasına en azından Bay Togan kadar sadık kalacağımı, ona hatırlatmak mecburiyetindeyim.

Prof. Togan´ın duyduğu milli hislerin, Türkiye haricindeki Türklere karşı alakanın ve iyi dileklerin kimde, ne derecelerde bulunduğunu, ve kimlerin bunları bir istismar vasıtası yaptığını bilmek, ve bunu ölçmek çok güçtür. Fakat Bay Togan´ın kırk beş senedir mücadelesini yaptığını söylediği geniş manadaki milliyetçilik ve Türkçülüğün, Türk dünyasına ve Türkiye haricindeki Türk kavimlerine neler kazandırdığını veya neler kaybettirdiğini bilmek her halde çok faydalı ve enteresan olurdu. Milli Mücadele yıllarından itibaren bu yurdun hadise ve şartları içinde haşır - neşir olmuş bir insanın, Türk yurdunun menfaatlerini, onun sağ, sol veya karma metodlarla, en kısa zamanda medeniyet ve refahın yüksek merhalesine ulaştırılmasını Prof. Togan´dan etraflı ve isabetli olarak düşüneceği tabiidir. Diğer taraftan, memlekette olduğu kadar ilim muhitleri içinde de huzursuzluk yaratmamak, huzursuzluk amili olmamak, herkesten fazla Bay Togan´ın hatırda tutması lazım gelen bir keyfiyet olsa gerektir.

Beni samimiyetsizlikle itham eden Prof. Togan, son toplantıda, onu bir defa da sayın Fahir İz marifetiyle teklif ettirdiğimi, fakat ikimizin de maalesef kabul ettiremediğimizi öğrenirse, acaba kanaatini değiştirecek midir? Ben orada, iddiası hilafına, Bay Togan´ın temsilcisi değildim. Ben, kendisinin dışında bulunduğu, ve malum olan sebeplerden şimdiye kadar alınması mümkün olmadığı Türk Tarih Kurumu mümessili bulunmakla beraber, onun gibi cidden mütebahhir bir Türk aliminin bir yabancıdan çok daha iyi yazacağı kanaatiyle böyle bir israrda bulunmuştum, ve hala da bu inançtayım. Fakat demek ki, ilim ile birlikte iyi tabiat da büyük bir rol oynamaktadır. Deny´den sonra bu Komitenin başkan vekilliğini yapan, ve prensip itibariyle, Fundamenta´ya makale yazan müelliflere telif ücreti verilmediği halde, arzu ve talebi karşısında, kendisine münasip bir<< honoraire >>vermeyi de ihmal etmiyen sayın Prof. Scheel´den,makalesinde

<<sekreterimiz>>, diye istiafafla bahsedecek kadar arkadaşlarını küçük gören, ve onları her vesile ile techil etmeyi bir marifet sayan Bay Togan'dan her hal ve karda müstağni kalmak isterlerse biz ne yapabilirdik? Hele bundan sonra, ağzı ile kuş tutsa, sayın Togan'ı ben dahi şahsen müdafaa edebilir miyim? Prof. Togan'ın ihtisası sahasına taaluk eden bahislerin Monsieur Bennigsen'e yazdırılacağı meselesine gelince, bu işin esasını sayın Prof. Fahir İz daha iyi izah edebilecektir ve esasen üçüncü cilt için şimdiden kesin olarak kararlaştırılmış bir şey de yoktur.

SAYIN Prof. Boratav'a meftun olduğum, ona medhiyeler yazdığım, diğer taraftan onun böyle medhiyelere hiç ihtiyacı olmadığı meselesi üzerinde duracak değilim. Ben inandığım bir fikri, takdir ettiğim bir ilim adamını, hangi temayülde olursa olsun, müdafaa etmeyi bir insanlık vazifesi, ilme karşı bir hürmet, ve nihayet bir medeni cesaret meselesi saydım. Prof. Togan, kendisi hakkında sarfettiği iltifatkar ve takdirkar sözlere rağmen, bu kanaatte değilse bunu tabii karşılamak lazım gelir.

Fakat benim samimi inancım odur ki, Türkiyemizin şartları ve menfaatleri, hiç değilse sağ ve muhafazakar fikir ve temayüllere olduğu derecede, sol ve sosyalist görüş ve eğilimlere de tolerans gösterilmesi ile, ilim ve kültür, meselelerinde de bunların serbestçe münakaşalarına yer verilmekle daha iyi sağlanabilir. Yoksa, sayın Togan gibi, <<solcular>> damgasını vurarak bir takım değerleri saf haricine atmak, bana göre asıl batıl ve tehlikeli bir yol tutmak olur. Bunları şimdi düşünürken, insanları ve hadiseleri, tam hakiki hüviyet ve çehreleri içinde manalandırmasını ve değerlendirmesini çok iyi bilen büyük ve faziletli insan merhum Dr. Adnan Adıvar'ı hatırlamamak kabil olmuyor. Ruhu şad olsun.